

KU KLUX KLAN(OVI)

Ku Klux Klan jedna je od najozloglašnijih organizacija u povijesti Sjedinjenih Američkih Država, ali u jednakoj mjeri je i jedna od najmisterioznijih. Misterij se javlja kao posljedica etiketiranja Klana kao rasističke i nasilne organizacije, pri čemu se ne pokušava saznati nešto više o samome Klanu. Cilj ovoga rada nije pokušati opravdati djelovanje Klana, već je cilj dati dublji uvid u povijest, ideologiju i utjecaj organizacije isticanjem onih činjenica koje su nepoznate javnosti.

Ključne riječi: *Ku Klux Klan; Sjedinjene Američke Države; rasizam; segregacija; rekonstrukcija¹; 1920-e; crnački pokret za građanska prava*

UVODNE NAPOMENE

Prije nego što prijedem na središnju temu ovoga rada, osvrnuo bih se na dva problema koja se pojavljuju unutar dviju znanosti: povijesti i sociologije. Povijesni je problem pitanje kontinuiteta i promjene, tj. kako povjesničari odlučuju kada određeni događaj prekida kontinuitet i započinje promjenu. Ovo pitanje posebno je problematično zbog toga što su povjesničari različito vrednovali promjene što je najbolje vidljivo na primjeru (europske) periodizacije povijesti. Prema navedenoj podjeli na razdoblja srednji vijek traje od 476. do 1492. godine. Kao početak uzima se 476. godina zbog događaja koji ju je obilježio – pad Zapadnog Rimskog Carstva iako je ono u formi Svetoga Rimskog Carstva preživjelo sve do 1806. godine kada se car Franjo II. odrekao naslova rimskoga cara. Isto tako, pod utjecajem teze Henrija Pirennea sve više povjesničara smatra da je srednji vijek započeo kada je arapsko širenje uništilo mediteransko jedinstvo rimskoga svijeta koje se održalo sve do 8. stoljeća. S druge strane, godina 1492. uzima se jer je iz današnje perspektive otkriće Amerike bio događaj koji je promijenio svijet. No, ako se taj događaj promatra na način da je Kolumbovo otkriće utjecalo na život ljudi 15. i 16. stoljeća, s takvog gledišta puno veći utjecaj imalo je osmansko osvajanje Konstantinopola 1453. godine te početak reformacije 1517. godine, zbog čega dio povjesničara ova dva događaja uzima za početak novoga vijeka. Periodizacija povijesti samo je vrh ledena sante jer ovakvih je primjera u povijesti puno. Uzmimo za dodatni primjer Stogodišnji rat i oba svjetska rata. Svjetski ratovi gledaju se kao zasebni ratovi, iako je Drugi svjetski rat (direktni) nastavak Prvoga koji je završio mirom. No, posljednjih godina pojavila se ideja da je to bilo primirje pa se prema tome oni moraju gledati kao jedan rat koji je imao određeno razdoblje primirja. Upravo

1 Rekonstrukcija je period u američkoj povijesti koji je trajao od 1865. do 1877. godine tijekom kojega je federalna vlada pokušala obnoviti ratom opustošeni američki Jug. Iako je rekonstrukcija dala određene rezultate, općenito se smatra da je ona propala.

zbog toga Stogodišnji rat predočava se kao jedan rat, ali iz toga proizlazi pitanje zašto se potpisani ugovori između zaraćenih strana tretiraju kao primirje, a ne kao mir. Nadalje, zašto historiografija smatra da je Stogodišnji rat završio 1453. godine ukoliko tada nije potpisan mirovni ugovor, a usto je francuska vojska imala aktivnu ulogu u Ratu ruža. Ovdje bih se zaustavio, ali ovaj primjer u najboljoj mjeri odražava probleme s kojima se susreću svi koji odluče proučavati Klan: je li to jedna organizacija koja ima svoj kontinuitet od svoga osnutka do danas ili su promjene koje su se događale unutar Klana bile jednostavno prevelike da bi se govorilo o Klanu, a ne Klanovima?

Problem koji se pojavljuje u sociologiji pitanje je rasizma koje se do danas nije točno definiralo. Iako bi se moglo reći da rasizam ima univerzalnu definiciju – *vrijeđanja osoba na rasnoj osnovi* – u praksi je li nešto rasizam ovisi o mišljenju od osobe do osobe. S obzirom na to da se danas smatra da su rasisti samo bijelci, što je neistina, poslužiti ću se primjerom američkih bijelih rasista. Ukoliko se bijeli Amerikanac obrati crnome Amerikancu nazivima *nigger* ili *nigga*, na univerzalnoj razini to predstavlja rasizam. No, kao što sam spomenuo u praksi nema univerzalne razine. Uvedimo u priču dva crna Amerikanca: obrazovanoga i istaknutoga člana društva s jedne strane, a siromašnoga gangstera s druge strane. Posljednjih su godina istraživanja pokazala da se obrazovane crne Amerikance ne proziva spomenutim nazivima, a kada bi im se bijeli Amerikanac obratio na taj način, on bi postupio rasistički. S druge strane, većina se crnih Amerikanaca koji žive u siromašnim zajednicama međusobno naziva takvim imenima te kada im se bijeli Amerikanac tako obrati, tada ne postupa rasistički. Iako je Klan izrazito rasistička organizacija, ovdje sam se želio osvrnuti na opću problematiku rasizma iz dvaju razloga. Prvi je taj što je danas bilo koji doktor znanosti u opasnosti da ga se etiketira kao rasista ukoliko kaže određenu negativnu činjenicu o crncima, nacistom ukoliko sličnu stvar napravi za Židova i tako redom. Naime, pitanje rasizma namjerno sam istaknuo u uvodnim napomenama, jer nažalost mnogi povjesničari zbog svojih radova, bilo da je riječ o Klanu, ili pak o nacizmu, bili su etiketirani kao rasisti ili nacisti zato što se nisu znali izraziti u svojem radu ili su čitatelji krivo protumačili napisano. Zbog toga ponavljam da cilj ovoga rada nije niti opravdavati, niti kritizirati ideologiju i djelovanje Klana, nego provjerenim činjenicama smanjiti misteriju vezan uz Klan. Drugi je razlog rasna terminologija. Može se primijetiti korištenje izraza *bijeli Amerikanac* i *crni Amerikanac* umjesto politički korektnoga naziva *Afroamerikanac*, a razlog tomu je što u teoriji rasizma postoje samo tri rase – bijela (kavkaska), crna (negroidna) i žuta (mongolidna) – i prema tim trima rasama ću se voditi u ovome radu, a korištenje naziva *bijelac* i *crnac*, ukoliko nije naznačeno suprotno, odnosit će se na stanovnike SAD-a.

KLAN(OVI)

Postoje mnoge priče o tome kako je nastao Klan. Prema jednoj od njih Klan potječe od židovske organizacije *Cu-Clux Clan* koja je 2000. godine prije Krista povela pobunu protiv egipatskog faraona, prema drugoj Klan su osnovali zarobljeni vojnici Konfederacije tijekom svojega zarobljeništva na Johnson's Islandu, prema trećoj osnivanje Klana inicirao je američki predsjednik Andrew Johnson kako bi imao izliku za vojnu intervenciju na američkome Jugu, a prema četvrtoj Klan je osnovao Humphrey Marshall po uzoru na originalni klan kineskih krijumčara opijuma.² No, najviše je prihvaćena teorija ta da su Klan kao društveni klub osnovali konfederacijski veterani. Nakon završetka Američkoga građanskog rata, satnici John Lester, John Kennedy i James Crowe te vojnici Frank McCord, Richard Reed

2 S. BULLARD 2011: 9; S. F. FORD 1939: 7-8.

i Calvin Jones počeli su se okupljati u odvjetničkom uredu oca Calvina Jonesa u gradiću Pulaskiju, u saveznoj državi Tennessee. Svi su oni bili irsko-škotskoga podrijetla te prezbeterijanci po vjeroispovijesti, a prije rata su pohađali fakultete.³ Kao službeni datum osnutka Klana uzima se 24. prosinca 1865. godine, kada je šestorica veterana odlučila formalno osnovati tajni klub.

Nakon što su osnovali Klan, njegovi osnivači donijeli su dvije odluke po kojima je Klan danas poznat. Prva odluka odnosila se na ime kluba, a prijedloga je bilo mnogo. Na kraju je prihvaćen Reevov prijedlog da ime bude *Ku Klux* prema grčkom *kuklos* (krug), te Kennedyjev da se na kraju doda riječ *klan* kako bi unutar organizacije ukazalo na njihovu međusobnu povezanost.⁴ Druga odluka odnosila se na upotrebu *halloween* strategije. S obzirom na manjak financijskih sredstava osnivači Klana odlučili su iskoristiti maske koje su im ostale od Noći vještica i bijele plahte kako bi sakrili svoje identitete. Tako preruseni jahali bi do crnaca i strašili ih, a prvih nekoliko mjeseci djelovanje Klana svodilo se upravo na takvo strašenje crnaca, ali i pobornika politike Sjevera što je naišlo na negativan odjek u novinama.⁵ Dio novina pridavao je pozornost Klanu kako bi ga ismijavao, dok je samo manji broj novina upozoravao na opasnost koju takva organizacija predstavlja. Općenito je odaziv bio slab zbog čega se Klan okrenuo prema ruralnim područjima gdje je vladalo najveće nezadovoljstvo ishodom rata. Tamo su plantáže i farme bile uništene, siromaštvo je zahvatilo veliki broj ruralnoga stanovništva, glad je bila sveprisutna, a poraz u ratu značio je slom južnjačkoga načina života. Zbog zaokreta prema selu, i besplatnome publicitetu u novinama, Klan u drugoj polovici 1866. godine doživljava veliki priljev dragovoljaca.⁶

S povećanjem broja članova Klan dobiva nasilnu dimenziju što je posljedica dvaju čimbenika. Prvi je bio širenje Klana van utjecaja centra iz Pulaskija koji više nije bio u mogućnosti kontrolirati udaljene podružnice Klana jer nije postojala hijerarhija pomoću koje bi se mogli kažnjavati članovi. Drugi čimbenik bilo je postojanje organizacije *Union League* ili *Loyal League* koja se sastojala od pobornika Unije koji su na Jugu imali misiju osvješćivanja crnaca o novostečenim pravima. U početku je Klan imao manje članova nego Liga, čiji su članovi imali pravo nositi oružje, ali kada je postao brojčano veći započeli su otvoreni sukobi između dvije organizacije.⁷ U situaciji rastućega nasilja Klana, ali i zbog političkih promjena,⁸ sazvan je sastanak u Nashvillu na koji su bili pozvani svi članovi Klana. Sastanak se održao u travnju 1867. godine te je usvojena prvotna ideologija i hijerarhija organizacije, a na čelo staje prvi *Grand Wizard of the Empire* Nathan Bedford Forrest.⁹ Posljednja važnija odluka bila je ona o izlasku Klana iz društvene sjene u kojoj se do tada nalazio. Javnosti se predstavio 4. srpnja 1867. godine velikim paradama održanim u glavnim gradovima saveznih država gdje je Klan imao uporište, a najsvečanija od njih održana je u Pulaskiju.¹⁰

Nakon Klanova izlaska iz sjene javnost nije znala kako se postaviti prema njemu, ali zato ga je federalna vlada okarakterizirala terorističkom organizacijom. Na temelju takve pretpostavke djelovao

3 S. F. FORD 1939: 9; J. C. LESTER – D. L. WILSON 1905: 19-21.

4 S. BULLARD 2011: 9; S. F. FORD 1939: 11.

5 J. C. LESTER – D. L. WILSON 1905: 97-98.

6 S. F. FORD 1939: 21; W. D. WOOD 1906: 262-263.

7 S. F. FORD 1939: 26-27.

8 U ožujku 1867. godine Kongres je izglasao tzv. rekonstrukcijske zakone: *First Reconstruction Actom* teritorij Konfederacije podijeljen je na pet vojnih oblasti, dok je *Second Reconstruction Actom* određen način reintegracije pobunjenih saveznih država u Uniju.

9 S. BULLARD 2011: 14; S. F. FORD 1939: 32-34; J. C. LESTER – D. L. WILSON 1905: 84, 87-88.

10 J. C. LESTER – D. L. WILSON 1905: 92-95.

je guverner Tennesseeja William Brownlow, ali bez početnih uspjeha. No, kako se nasilje Klana tijekom 1868. godine pojačalo, Brownlow je sazvao sjednicu zakonodavnoga tijela Tennesseeja koje je na njegovu inicijativu donijelo jedan od najstrožih zakona ikada donesenih u povijesti SAD-a: *Anti-Ku Klux Statute*.¹¹ Ovaj zakon postavio je temelj za lov na članove organizacije braneći noćna strašenja pod izlikom remećenja javnoga reda i mira,¹² kao i bilo kakvu povezanost javnih dužnosnika s Klanom.¹³ U praksi je ovaj zakon malo toga promijenio jer je identifikacija članova bila gotovo nemoguća, ali je Forrest znao da se stvari mijenjaju na gore za Klan. Početkom 1869. godine Brownlow je postao senator i zbog toga je podnio ostavku na mjesto guvernera, ali prije toga uveo je opasno stanje u okruzima gdje je Klan imao snažno uporište. Uvođenje opasnoga stanja značilo je slanje vojske u okruge, a kako se Klan nije mogao boriti protiv vojske, Forrest je u ožujku 1869. godine objavio proglas kojim se on službeno raspušta.¹⁴ No, Klan je i dalje nastavio djelovati, ali ovaj put s jednom jasnom razlikom – više nije strašio crnce i pobornike rekonstrukcije, nego je bio u otvorenom sukobu protiv tzv. lažnoga Klana. U lažni Klan ubrajaju se svi oni koji su pod okriljem Klana vršili nasilje, a nisu bili njegovi članovi.¹⁵ Takav sukob je oslabio organizaciju, a konačni udarac bilo je izglasavanje *Third Enforcement Acta*, poznatoga kao *Ku Klux Klan Act*, 20. travnja 1871. godine u Kongresu. Ovaj zakon jedan je od najkontroverznijih zakona u povijesti SAD-a jer je američkom predsjedniku davao ovlasti slanja vojnih snaga,¹⁶ kao i ukidanje habeas corpora u slučaju pobuna, urota ili jačanja nasilja.¹⁷ Ovaj je zakon u praksi malo toga promijenio, ali od kraja 1871. godine Klan se sve manje spominje u novinama, dok njihovo nasilje počinje jenjavati.¹⁸ Točan je datum prestanka djelovanja Klana nepoznat, ali poznato je da se Klan nije raspao samo zbog sukoba sa svojim protivnicima, nego i jer Klan zbog političkih promjena više nije bio potreban.

Nakon što je prvi Klan prestao djelovati, njegova se uloga tijekom rekonstrukcije održavala kroz priče. Do kraja stoljeća u literaturama se gotovo uopće nije spominjao, a zatim jedna knjiga mijenja sve. Naime, 1905. godine Thomas Dixon objavio je knjigu *The Clansman* u kojoj je donio romantičarsku viziju Klana, a zatim je tu viziju preuzeo D. W. Griffith kada je 1915. godine napravio film *The Birth of a Nation* (Sl. 1). Film je javnosti predstavio zaboravljeni Klan, a jedan je gledatelj posebno ostao očaran – William Joseph Simmons iz Atlante (Sl. 2). Ubrzo nakon što je pogledao film, Simmons je bio sudionik automobilske nesreće zbog koje je bio prisiljen provesti tri mjeseca u krevetu. Tijekom svojega oporavka Simmons je razvio ideju o formiranju svjetovnoga bratstva, a inspiraciju je vukao izravno iz prvog Klana. Nabavio je *Order of 1867* u kojemu je zabilježena hijerarhija Klana usvojena u Nashvilleu i po uzoru na nju izradio novu hijerarhiju.¹⁹ Na osnutak drugoga Klana utjecala je i socijalna atmosfera Atlante 1915. godine koja se najbolje može opisati kao antisemitska. Potaknut suđenjem Leu Franku, Židovu koji je ubio bjelkinju Mary Phagan, Simmons je počeo novačiti svoje prijatelje. Službeni datum

11 S. BULLARD 2011: 14; J. C. LESTER – D. L. WILSON 1905: 113.

12 *An Act to Preserve the Public Peace*. čl. 1.

13 *An Act to Preserve the Public Peace*. čl. 6.

14 J. C. LESTER – D. L. WILSON 1905: 128.

15 Jedan od najpoznatijih primjera korištenja Klana za osobnu osvetu jest onaj Toma Durhama, crnca iz Mississippija koji se obukao kao član Klana i napao svoga prijatelja crnca u znaku osвете. Prema: S. F. FORD 1939: 372.

16 *An Act to enforce the Provisions of the Fourteenth Amendment to the Constitution of the United States and for other Purposes*. čl. 3.

17 *An Act to enforce the Provisions of the Fourteenth Amendment to the Constitution of the United States and for other Purposes*. čl. 4.

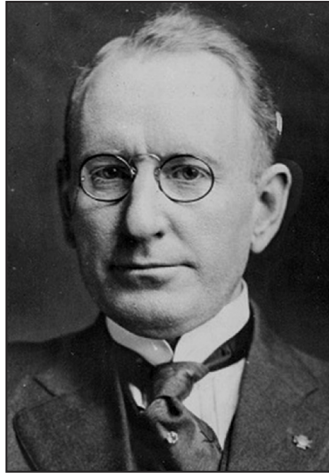
18 S. F. FORD 1939: 376.

19 K. J. BAKER 2008: 1.

osnutka drugog Klana je 25. studenoga 1915. godine, na Dan zahvalnosti, kada je Simmons sa svojih 19 pristaša zapalio križ na Stone Mountainu.²⁰ To je bio prvi put da je Klan zapalio križ, a samu ideju Simmons je dobio gledajući film.²¹ On je postao *New Imperial Wizard*, ali ubrzo ga je na toj funkciji zamijenio Hiram Welsey Evans.²²

Lijevo Sl. 1: Poster filma *The Birth of a Nation* (izvor: wikipedia.org)
 Desno Sl. 2: William Joseph Simmons, osnivač drugoga Klana (izvor: wikipedia.org)

Evans je nastavio organizaciju Klana i novačenje novih članova, a zahvaljujući promjeni ideologije u odnosu na prvu organizaciju članstvo se ubrzano povećavalo. Drugi Klan, pogotovo u prvoj polovici 1920-ih godina, broji najviše članova te je jedina interpretacija Klana kao masovnog pokreta. Ovisno o izvorima broj članova drugoga Klana varira od dva do osam milijuna, ali se većina povjesničara slaže da je drugi Klan na vrhuncu 1924. godine imao između pet i šest milijuna članova. Usto, Klan je imao podružnice u svih 48 saveznih država koliko ih se tada nalazilo u sastavu SAD-a.²³ No, ono što definira drugi Klan kao masovni

pokret nije broj članova, nego njegova uloga u američkome društvu 1920-ih godina. Nije više bio okrenut prema nasilju i javnome širenju svoje ideologije,²⁴ nego je on u prvome redu bio okrenut prema ujedinjavanju onih za koje su se borili. Održavao je različite parade, ceremonije i sportska događanja na otvorenome te mise i piknike. Ta događanja privlačila su velike mase, uključujući i one bijelce koji nisu bili članovi niti su podupirali Klan u njegovome djelovanju. Biti članom Klana postalo je normalna pojava te članovi u javnosti nisu bili kritizirani zbog svoje pripadnosti organizaciji što najbolje svjedoči u kojoj se mjeri drugi Klan integrirao u američko društvo onoga doba, u kojoj je mjeri postao dio američke kulture.²⁵ U odnosu na prvi Klan i u odnosu na Klanove koji će nastati nakon Drugoga svjetskog rata, drugi Klan imao je veliki kulturni odjek u javnosti, imao je vlastite izdavačke kuće koje su tiskale pamflete, novine, knjige i letke. Ova strana drugoga Klana, nažalost, nije dovoljno istražena jer se povjesničari uglavnom orijentiraju na istraživanje Klana kao terorističke organizacije s naglaskom na rasizam i nasilje. O kulturnoj djelatnosti druge organizacije, ali i broju

20 K. J. BAKER 2008: 1.

21 Thomas Dixon ideju paljenja križeva preuzeo je od škotskih jakobinaca, koji su križeve palili kao znak uzbune u slučaju engleskoga napada.

22 K. J. BAKER 2008: 1.

23 K. J. BAKER 2008: 1; J. ZERZAN 2009: 2.

24 Ukoliko se usporedi broj linčovanja i napada povezanih s rasizmom prije Prvoga svjetskog rata i nakon osnutka drugoga Klana može se vidjeti da je broj napada nakon osnutka Klana opao. Prema: J. ZERZAN 2009: 3.

25 K. J. BAKER 2008: 3; K. M. BLEE 1993: 601-602.

članova, najbolje svjedoče službene brojke tiskanih primjeraka klanovskih novina. Najpoznatije bile su *Imperial Night-Hawk* (Sl. 3) koje su izlazile tijekom 1923. i 1924. godine na tjednoj razini i koje su se 1924. godine tiskale u preko 36,000 primjeraka na nacionalnoj razini. Godine 1924. *Imperial Night-Hawk* zamijenjen je *Kourier Magazinom* koji je izlazio na mjesečnoj razini sve do 1936. godine, dok se od ostalih novina ističu *The Dawn: The Herald of a New and Better Day*, *Fiery Cross* i *Official Bulletins of the Grand Dragons*.²⁶

Slika 3. Naslovna stranica novina *The Imperial Night-Hawk* (izvor: *Authentic History*)

u automobilskoj nesreći.²⁸ Madge se uz liječničku intervenciju uspjela oporaviti dovoljno te je policiji dala izjavu o tome što joj se dogodilo nakon čega je protiv Stephensona pokrenut sudski postupak. Kada je javnost saznala što se dogodilo, reakcija je bila burna jer je u očima Amerikanaca Stephenson počinio najgori mogući zločin – silovanje bjelkinje. Samo nekoliko dana kasnije, 14. travnja 1925. godine, Madge Oberholtzer preminula je od posljedica zadobivenih ozljeda nakon čega je Stephenson uz otmicu i silovanje optužen i za ubojstvo.²⁹ Na kraju je osuđen na doživotni zatvor, a kako su njegove žalbe redom bile odbijane, on je pristao dati intervju novinarima *Indianapolis Timesa*. U svojim intervjuima Stephenson je otkrio sve tajne Klana, uključujući i političare koji su bili korumpirani, nakon čega pad organizacije ništa nije moglo zaustaviti. Pad je započeo neposredno nakon što je optužnica protiv Stephensona izašla u javnost, a osim spomenute burne reakcije javnosti burna je bila i reakcija članova Klana. Članovi su se počeli masovno ispisivati, pa je tako već do kraja 1926. godine Klan imao oko 350 tisuća članova, a nekoliko milijuna ih je

Krajem 1924. godine drugi Klan bio je dio američke kulture te je teško mogao biti izbrisan iz javnosti. No, 1925. godine jedna je osoba sama srušila drugi Klan – David C. Stephenson. On nije bio državni dužnosnik čija je misija bila rušenje Klana, niti je bio privatna osoba s osvetničkim ciljem. Naprotiv, Stephenson je bio član Klana u Indiani, i to član s najvećom funkcijom. S obzirom na utjecaj organizacije Stephenson je bio dovoljno moćan da pomogne Edu Jacksonu da postane guverner Indiane. Na njegovoj inauguraciji 12. siječnja 1925. godine Stephenson je upoznao mladu Madge Oberholtzer s kojom je započeo vezu.²⁷ Njihova veza išla je mirnim tokom, ali to za Stephensona nije bilo dovoljno jer je on pod svaku cijenu želio Madge uzeti za svoju ženu. U ožujku 1925. godine Stephenson ju je oteo i poveo prema Chicagu. U vlaku ju je nekoliko puta silovao i brutalno istukao, a kada je vidio što je učinio iskrcao se s njome u gradiću Hammond u Indiani. Tamo je želio sakriti svoj čin prisilivši je da se uda za njega, ali je Madge pokušala počinuti samoubojstvo nakon čega ju je Stephenson u panici vratio njezinim roditeljima pod izlikom da je sudjelovala

26 K. J. BAKER 2008: 3, 12.

27 R. D. GRAY 1994: 303.

28 R. D. GRAY 1994: 305-312.

29 K. J. BAKER 2008: 4; R. D. GRAY 1994: 312.

bilo dvije godine ranije, dok je nekim savezним državama Klan gotovo nestao.³⁰ Do kraja 1920-ih godina Klan je usprkos opadanju broja članova zadržao svoju ulogu u američkome društvu, ali je s pojavom velike gospodarske krize iščeznuo iz javnosti.

Tijekom 1930-ih godina mnogi članovi Klana postaju nezadovoljni ideologijom i djelovanjem organizacije te prihvaćaju nove ideje iskusnih govornika. Ti su govornici bili pod utjecajem međunarodne situacije, zbog čega u Klan ulaze nacističke ideje. S obzirom na to da mnogi članovi nisu bili zadovoljni, time započinje raspad jedinstvenoga Klana na manje klanove, raspad koji se zadržao i do danas. To je dodatno oslabilo organizaciju, a kada je Evans uvidio da prodor nacističkih ideja slabi tradicionalnu ideologiju Klana, 1939. godine odstupio je s mjesta vođe. S njegovim odlaskom odlaze i mnogi drugi članovi pa aktivne ostaju samo rijetke podružnice Klana.³¹ Kada je SAD 1941. godine ušao u Drugi svjetski rat klanovi koji su se vodili nacističkim idejama nestaju preko noći. U historiografiji se pretpostavlja da je time drugi Klan završio, iako on formalno nikada nije ukinut. Nakon što je Evans odstupio, njega je zamijenio Samuel Green koji je tijekom i nakon Drugoga svjetskog rata vodio maleni broj podružnica Klana. Greenovi klanovi su se nalazili u sjeni te nisu bili jedinstveni u svojim ideologijama. Kada je Green 1949. godine umro, dolazi do konačnoga prekida jedinstva Klana jer odmah započinju unutarnje borbe za vlast nad svim klanovima, dok se istovremeno pojavljuju novi govornici koji osnivaju svoje klanove.³² Zbog toga se Klan početkom 1950-ih godina nalazio u potpunoj anarhiji iz koje ga je mogao izvući samo novi zajednički cilj.

Novi je cilj Klan dobio 1954. godine kada je Vrhovni sud SAD-a segregaciju u javnim školama proglasio neustavnom što je izazvalo veliki šok u bjelačkoj populaciji SAD-a. Borba za ukidanje segregacije s jedne strane i želja za očuvanje iste s druge strane postale su dio javnoga života i jedna od najvažnijih borba u povijesti SAD-a. Iako je ponovno jačanje rasnih tenzija bilo plodno tlo za novo izdizanje Klana, borbu protiv integracije su u početku vodile dvije organizacije: *Citizens' Councils* i *State Sovereignty Commission*. Obje organizacije nastale su u Missisippiju i obje su se borile protiv širenja crnačkih prava. *Citizens' Councils* bila je jača organizacija te je na svojem vrhuncu 1956. godine brojila oko 100 tisuća članova koji su bili istaknuti građani američkoga Juga. S obzirom na njihov utjecaj na saveznoj je razini usporeno provođenje ukidanja segregacije te je istovremeno širen strah među stanovnike Juga da integracija predstavlja opresiju federalne vlasti.³³ Takav strah je pogodovao Klanu kojega je stanovništvo prihvatilo kao sredstvo za borbu, ali je Klan tek početkom 1960-ih ponovno oživio. Na to je utjecala činjenica da je stanovnicima postalo jasno da *Citizens' Councils* ne može zaustaviti integraciju, ali i pojava dviju osoba koje su uspjele dva klana pretvoriti u jake organizacije. Prva osoba bio je Robert Shelton, vođa *United Klans of the America, Knights of the Ku Klux Klan, Inc.*, koji je najprije u Alabami uspio stvoriti jaki klan, a zatim ga je proširio na susjedne savezne države. Druga osoba bio je James Venable, vođa *National Knights of the Ku Klux Klan, Inc.* koji je ojačao klan u Georgiji. Njih dvojica bili su međusobno protivnici za vodstvo nad svim klanovima, ali su upravo oni doveli do toga da Klan više nikada neće postati jedinstven. Kada je početkom 1960-ih godina počeo jačati crnački pokret za građanska prava, Shelton i Venable su stupili u pregovore, ali kako se niti jedan od njih dvojice nije želio odreći svojega položaja, do povezivanja

30 A. FORSTER – B. E. EPSTEIN 1965: 16; R. D. GRAY 1994: 312.

31 A. FORSTER – B. E. EPSTEIN 1965: 16.

32 D. CHALMERS 2003: 5; A. FORSTER – B. E. EPSTEIN 1965: 17.

33 D. CHALMERS 2003: 2; A. FORSTER – B. E. EPSTEIN 1965: 18-19.

dvaju klanova nikada nije došlo.³⁴ Umjesto ujedinjavanja njih dvojica su započeli sukobe s ostalim klanovima kako bi proširili svoju klansku vlast, što je slabilo i dodatno razjedinjavalo klanove.³⁵

Ako je prvi Klan bio umjeren, a drugi Klan nacionalan, onda su treći Klanovi bili izrazito nasilni. Njihovo djelovanje bilo je toliko nasilno i aktivno da službene brojke za određene kategorije uopće ne postoje. Tako je na primjer poznato da su između 1. siječnja 1956. i 1. lipnja 1963. godine na američkome Jugu treći Klanovi izveli ukupno 138 bombaških napada i da je između 1963. i 1965. godine 11 osoba ubijeno u zločinima direktno povezanim s rasističkim motivima, dok je točan broj spaljenih crkava na Jugu početkom 1960-ih godina nepoznat.³⁶ Iako su brojke velike i određenim dijelom nepoznate, povjesničari su složni u tome koja su dva događaja preokrenula situaciju na američkome Jugu. Prvi je od ta dva događaja zločin koji je ostao zapamćen pod kodnim imenom *Mississippi Burning*. Godine 1964. u Missisippiju su oteta i kasnije ubijena tri člana organizacije koja se borila za crnačka prava: crnac James Chaney te bijelci Andrew Goodman i Michael Schwerner (Sl. 4).³⁷ Njihov slučaj potaknuo je istragu FBI-a koji se do tada nije bavio rasnim pitanjima, ali od 1964. godine jača prisutnost FBI-a koji u južnim državama počinje otvarati sve više ureda i slati sve više agenata. No, kao i u mnogim slučajevima do tada savezni sudovi su oslobađali optužene, zbog čega je predsjednik Lyndon B. Johnson naredio svojem ministru pravosuđa da pronađe način kako se boriti protiv Klanova. Dolaskom FBI-a zločini Klanova počinju izlaziti u javnost sve više, zbog čega se javnost polako počinje distancirati od njih.³⁸

Slika 4. Tjeralica koju je FBI izdao u sklopu slučaja *Mississippi Burning* (izvor: npr.org)

Drugi spomenuti događaj, i jedan od najpoznatijih događaja američke povijesti 1960-ih godina, bila je Selma, gradić u Alabami. Predsjednik Johnson je Martinu Lutheru Kingu otkrio da tijekom 1965. godine ne mora očekivati donošenje novih zakona dok se stari ne počnu potpuno primjenjivati, ali King i ostali crnački vođe time nisu bili zadovoljni. Njihov najveći problem bilo je pravo glasa, koje je crncima na Jugu bilo uskraćivano. Tako je prema procjenama Ministarstva pravosuđa 1965. godine u Alabami pravo glasa imalo samo 14% crnaca, dok je u Missisippiju taj broj padao na samo 6%. Nadalje, na cijelome američkom Jugu postojalo je ukupno 27 okruga u kojima su crnci bili većinsko stanovništvo, a da niti jedan crnac nije imao pravo glasa.³⁹ Kako bi se to promijenilo, crnački vođe su odabrali gradić Selmu u kojoj nije bilo Klanova. Tamo su pozvali svoje pristalice na okupljanje prije marša na Montgomery.

34 A. FORSTER – B. E. EPSTEIN 1965: 8-9.

35 Od ostalih klanova ističu se *Federal Knights of the Ku Klux Klan, Inc.* i *U.S. Klans, Knights of the Ku Klux Klan, Inc.*

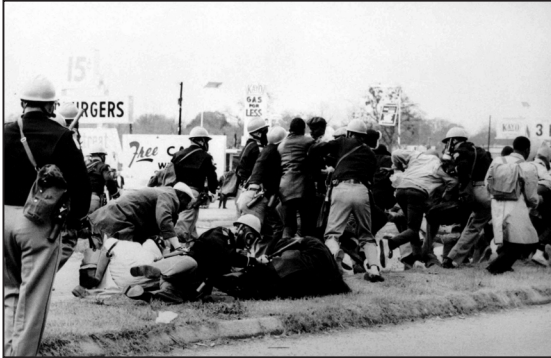
36 D. CHALMERS 2003: 17; A. FORSTER – B. E. EPSTEIN 1965: 24.

37 D. CHALMERS 2003: 47-48; A. FORSTER – B. E. EPSTEIN 1965: 25.

38 D. CHALMERS 2003: 3, 49-50, 70.

39 D. CHALMERS 2003: 61.

Višednevno okupljanje u Selmi prošlo je relativno mirno, ali kada je James Bevel poveo marš na glavni grad Alabame, položaj se Klanova u javnosti promijenio zahvaljujući jednoj osobi – šerifu Jimu Clarku. Clark nije bio član nijednoga Klana, ali je bio jedan od mnogobrojnih “vanjskih suradnika”. On je od policijskoga načelnika Eugenea “Bulla” Connora dobio dopuštenje da zaustavi marš svim raspoloživim sredstvima, što je on i učinio. Marš je zaustavljen upotrebom suzavaca, bičeva, električnih štapova za stoku i policijskih palica (Sl. 5, 6). Više od stotinu demonstranata završilo je u bolnici, a čitava američka javnost upoznala se s brutalnošću članova i simpatizera Klanova koji su bili snage javnoga reda i mira.⁴⁰

Slika 5. Policija napada demonstrante u blizini Selme (izvor: CBS News)

Slika 6. Napad policije suzavcima na demonstrante (izvor: CNN)

Kako bi pokazali solidarnost sa žrtvama terora u Selmi, stanovnici iz svih krajeva SAD-a počeli su dolaziti u Selmu kako bi ponovili marš na Montgomery. Jedna od njih bila je Viola Gregg Liuzzo, bjelkinja iz Detroita, koja je na putu prema Selmi ubijena od strane članova Klana. Njezino ubojstvo potaknulo je predsjednika Johnsona da na nacionalnoj televiziji objavi rat trećim Klanovima, ali njezin je ubojica svejedno na dvama saveznim suđenjima oslobođen.⁴¹ U situaciji kada su Klanovi bili nadjačani, ali nisu mogli biti poraženi zbog nemogućnosti osuda, u borbu protiv njih, na iznenađenje svih stanovnika SAD-a, ulazi *House Un-American Activities Committee*⁴² (HUAC). Iako je bilo ironično da HUAC provodi istragu protiv Klanova koji su se predstavljali kao brana komunizmu, tijekom zime 1965.-1966. godine HUAC je ispitao mnoge članove, uključujući većinu vođa raznih Klanova. Sastavio je i izvještaj koji je dao pravu sliku stanja unutar Klana: postojalo je minimalno 15 Klanova koji su bili u međusobnim sukobima i koji su se dijelili na ukupno 714 podružnica. Usto je izvještaj sadržavao popis svih podružnica, područja djelovanja istih, prava i kodna imena članova, izvještaje o njihovim sastancima te popis izrazito nasilnih Klanova.⁴³ Izvještaj HUAC-a jasno je pokazivao da je broj članova Klanova opadao, a samo uključivanje HUAC-a federalnoj je vladi dalo potrebno vrijeme da napravi plan konačnoga napada na Klanove. Ministarstvo pravosuđa aktiviralo je ranije spomenuti rekonstrukcijski *The Ku Klux Klan Act* te članke 14. i 15. amandmana Ustava za

40 D. CHALMERS 2003: 62-63; A. FORSTER – B. E. EPSTEIN 1965: 7.

41 D. CHALMERS 2003: 63-64.

42 HUAC (*House Un-American Activities Committee*) bio je nacionalni odbor uspostavljen neposredno prije Drugog svjetskog rata s jednim zadatkom: otkrivanje i podizanje tužbi protiv komunista u američkom društvu.

43 D. CHALMERS 2003: 92-93.

koje je Vrhovni sud SAD-a 1966. godine u slučaju *U.S. v. Price* donio presudu prema kojoj se tužbe na spomenute zakone odlučuju na federalnoj, a ne na saveznoj razini.⁴⁴ Državni je tužitelj John Doar odmah reagirao te je na federalni sud u Missisippiju doveo urotnike iz slučaja *Mississippi Burning*. Od 18 optuženih samo je sedam osuđeno za zločin, ali to je bio jasan znak da se stvari mijenjaju na gore za Klanove.⁴⁵ Ubrzo je FBI dobio proširene ovlasti i povećanje sredstava, mnogi slučajevi dolazili su na federalne sudove, ali isto tako su se i savezni sudovi uključivali u borbu protiv Klanova zbog čega treći Klanovi krajem 1960-ih godina nestaju iz javnosti.⁴⁶ Kao i drugi Klan, ni treći Klanovi nikada nisu formalno raspušteni te svako desetljeće do danas bilježi određeni kraći period pojačane aktivnosti Klanova. No, zbog promjena odnosa u američkome društvu, pojačanog nadzora FBI-a i ostalih agencija te negativne slike o Klanovima, oni više nikada nisu imali veću ulogu u američkome društvu te su do danas osuđeni na život u sjeni.

(DE)EVALUACIJA IDEOLOGIJE

Prvi Klan osnovan je kao društveni klub, ali pod kojom je osnovnom idejom osnovan, nije poznato. Iz strašenja koja su uslijedila jasno je da je prvi Klan bio orijentiran protiv crnaca i *carpetbaggera*⁴⁷. Službena ideologija Klana prihvaćena je na sastanku u Nashvillu i ona se može podijeliti na dvije osnovne ideje. Prva je ideja o bjelačkoj supremaciji u odnosu na ostale rase zbog čega Klan ima izraziti rasistički element.⁴⁸ Pri tome trebam istaknuti da Klan nikada nije težio ubojstvu ili bilo kojoj vrsti napada na crnce, nego se njihova vizija bjelačke supremacije odnosila na to da bijelci imaju puna prava, dok crnci trebaju dobiti svoju slobodu i ništa više. Članovi Klana nisu bili zadovoljni abolicijom robova, ali su isto tako znali da je ratifikacija 13. amandmana označila nemoćnost ponovne uspostave robovlasničkoga sustava. Zbog toga su oni prihvatili slobodu crnaca, ali nisu željeli dopustiti daljnje širenje njihovih prava. Druga usvojena ideja jest ona o obrani Ustava SAD-a, zaštiti slabih, nevinih i nemoćnih od svakoga oblika nasilja te pomaganje u provedbi zakona. No, s obzirom na to da Klan nije priznavao autoritet federalne vlade, određena su pravila ponašanja prema crncima i ostalim protivnicima Klana. Prema usvojenim pravilima bilo je dopušteno samo tjelesno kažnjavanje, u većini slučajeva bičevanje, dok je svaki oblik verbalnoga vrijeđanja bio zabranjen.⁴⁹ Ova je odluka direktno oblikovala daljnje djelovanje prvoga Klana koje se može opisati kao umjereno nasilno. Nasilje prvoga Klana prema svojim protivnicima u najvećem broju slučajeva svodilo se na bičevanje, dok je puno nasilnije djelovanje bilo tijekom sukoba s lažnim klanom. Na smanjeno nasilje prvoga Klana u odnosu na klanove 20. stoljeća utjecala su i dva snažna čimbenika. Prvi čimbenik bila je prisutnost vojske koja bi u slučaju eskalacije nasilja ušla u otvoreni sukob protiv Klana u kojemu bi Klan imao minimalne šanse za pobjedu. Drugi čimbenik su crnci od kojih većina nije bila upoznata sa svojim pravima pa ih samim time nije ni koristila, dok su ih oni koji su bili upoznati odbijali koristiti jer su bili u strahu od bjelačke odmazde. Zbog takvoga odnosa crnaca prema novome uređenju prvi Klan ih nije morao napadati, nego je samo svojim strašenjem održavao crnce u strahu i podređenom položaju u odnosu na bijelce.

44 D. CHALMERS 2003: 72-73.

45 D. CHALMERS 2003: 69, 78-79.

46 D. CHALMERS 2003: 3, 95, 183.

47 *Carpetbagger* je pogrdni naziv za Sjevernjaka koji je tijekom rekonstrukcije došao živjeti na Jug.

48 S. BULLARD 2011: 14; S. F. FORD 1939: 32-33; A. FORSTER – B. E. EPSTEIN 1965: 14.

49 J. C. LESTER – D. L. WILSON 1905: 87-88.

Godine 1915. Simmons je obnovio Klan, ali je bio svjestan da se rekonstrukcijske ideje ne mogu primijeniti u 20. stoljeću. Zbog toga je odlučio stvoriti vlastitu ideologiju, pri čemu je zadržao osnovnu ideju bjelačke supremacije. On je bjelačku supremaciju smatrao ključnom u obnovi Klana zbog promjena koje su se događale u američkome društvu i koje su mijenjale sliku SAD-a. Urbanizacija je uništila američko selo, a paralelno s urbanizacijom događala se i integracija crnaca s bijelcima, čime Simmons nije bio zadovoljan. Integracija je bila potrebna jer su crnci nakon završetka rekonstrukcije ostali živjeti na Jugu pa je tako 1880. godine 90% crnačkoga stanovništva SAD-a živjelo na Jugu, dok ih je 1920. godine tamo još uvijek živjelo oko 85%.⁵⁰ Na crnce se usprkos dugogodišnjemu suživotu s bijelcima u doba oživljavanja Klana gledalo kao na strance, a na pragu ovakvoga razmišljanja ide prva novina koju je Simmons uključio u klanovsku ideologiju – amerikanizam. Između 1890. i 1914. godine prema dostupnim informacijama u SAD je ušlo oko 16 milijuna imigranata koji su se vrlo brzo uklopili u američko društvo.⁵¹ Masovni priljev novoga stanovništva u američkoj javnosti je izazivao strah da će imigranti preuzeti poslove Amerikanaca i da će njihov utjecaj transformirati američku kulturu u nešto u čemu obični Amerikanci neće imati svoje mjesto. Simmons je iskoristio ovaj strah kako bi propagirao svoj politički nativizam *100% Americanism*.⁵² Nacionalizam je oduvijek bio snažno motivacijsko sredstvo, ali mnogi povjesničari sumnjaju da je primjena političkoga nativizma utjecala na masovno širenje drugoga Klana. Oni postavljaju pitanje ukoliko je strah od imigranata bio toliko velik, zašto je samo manji dio američkoga stanovništva radikalno reagirao učlanjivanjem u Klan, dok je velika većina američkog društva samo mirno stajala po strani i nije se uključivala u borbu? Zbog toga dio povjesničara smatra da je u širenju Klana i njegovome prihvaćanju u američkome društvu glavnu ulogu imala druga novina koju je Simmons uveo – protestantizam. Ukoliko se promotri vjerska slika imigranata između 1890. i 1914. godine, može se vidjeti da je u SAD došlo oko 1,6 milijuna Židova i nekoliko milijuna katolika, dok je prema religijskome cenzusu iz 1916. godine u SAD-u živjelo oko 16 milijuna katolika.⁵³ Masovni priljev onih koji nisu bili protestanti oslabio je položaj protestantske crkve u društvu, zbog čega je drugi Klan kao svoju glavnu misiju imao zagovaranje obrane američkoga protestantizma. S ovim su se ciljem mnogi poistovjetili, zbog čega se protestantizam smatra glavnom motivacijom za masovno učlanjivanje u drugi Klan. S obzirom na to da je protestantizam bio nacionalna religija i da su imigranti dolazili u sve dijelove SAD-a, religijska osnova pomogla je drugome Klanu da postane jedini Klan koji je funkcionirao na nacionalnoj⁵⁴ razini.⁵⁵

Prihvaćanje protestantizma i misija obrane istoga u praksi je značilo borbu protiv katolika i Židova. Odnos drugoga Klana prema Židovima je u velikoj mjeri nepoznat, jer u ideologiji drugoga Klana puno istaknutije mjesto imao je odnos prema katolicima, ali se pretpostavlja da je glavni razlog borbe protiv Židova bilo njihovo odbijanje da prihvate kršćanstvo u punome obujmu.⁵⁶ S druge strane, mnogi su povjesničari skeptični u ocjenjivanju klanovske ideologije kao antikataličke. Jedan od njih je Charles E. Jefferson koji je smatrao da drugi Klan nema ništa protiv doktrina Katoličke crkve, ali da je iz perspektive običnog Amerikanca povezanost Katoličke crkve s drugim religijama i

50 S. STEINBERG 2000: 564.

51 L. DINNERSTEIN 1994: 58.

52 K. J. BAKER 2008: 5, 7.

53 J. P. DOLAN 1985: 127-135.

54 O nacionalnoj razini drugoga Klana najbolje svjedoče pretpostavljene brojke članova. Od šest saveznih država s najvećim brojem članova, samo dvije su se nalazile na Jugu (Teksas i Oklahoma), dok su se ostale nalazile na Sjeveru (Indiana, Ohio, Pennsylvania i Illinois). Prema: K. T. JACKSON 1992: 237.

55 K. J. BAKER 2008: 2, 24; K. M. BLEE 1993: 599.

56 K. J. BAKER 2008: 128.

imigrantima izgledala kao urota da se sruši SAD.⁵⁷ Nepostojanje općeprihvaćenog odgovora na pitanju uloge protestantizma u ideologiji drugoga Klana jest rezultat toga što nam nije poznato jesu li vođe uistinu religiju smatrali važnom ili im je ona služila samo kao retoričko sredstvo.⁵⁸ Simmons je, kao bivši svećenik, vjerojatno protestantizam smatrao važnim, no nameće se pitanje je li on religiju uklopio u ideologiju nakon što je uvidio da će tako dobiti više članova ili je ona bila dio klanovske ideologije od samih početaka drugoga Klana. Bez obzira na odnos klanovskih vođa prema ulozi religije u ideologiji drugoga Klana jasno je da su članovi Klana protestantizam smatrali važnim i da su radi njegove obrane pristupali drugome Klanu.

Kada je zamijenio Simmonsa na čelu drugoga Klana, Evans je ideologiju definirao do kraja. On nije uveo nove elemente, ali ju je potpuno preobrazio definiravši je kao suprotnost kozmopolitizmu. U kozmopolitizam je Evans ubrojio tri političke ideologije koje su u suprotnosti s američkim političkim uređenjem (komunizam, socijalizam⁵⁹ i anarhizam) i dvije religije koje predstavljaju prijetnju protestantizmu (judaizam i katoličanstvo). Na temelju križanja tih ideologija i religija izdvojio je četiri različita tipa ljudi koji žele uništiti Ameriku i protiv kojih se drugi Klan treba boriti: Židovi, Kelti, Mediteranci i Alpinci. Židove je Evans smatrao prijetnjom jer su oni imali svoj etnički i religijski nacionalizam koji može ugroziti klanovsku viziju Amerike, dok je s druge strane Kelte, Mediterance i Alpince smatrao neobrazovanima i nepouzdanima zbog svoje odanosti Katoličkoj crkvi.⁶⁰ Posljednji značajniji element ideologije drugoga Klana, a za koji nije poznato potječe li od Simmonsa ili Evansa, jest zaštita žena. Ideja zaštite žena pojavila se kao rezultat slabljenja tradicionalne uloge muškarca u američkome društvu. Tradicionalna uloga muškarca počela je slabjeti na prijelazu stoljeća, kada imigranti počinju dobivati poslove i kada žene polako odustaju od ideje kućanice. S takvom promjenom muškarci više nisu jedini donosili prihode kućanstvu, a postojali su slučajevi kada je žena radila, a muškarac nije. Na promjenu spolnih odnosa utjecala je pojava *flappers*⁶¹ i sufražetkinja. Flappers su svojim ponašanjem kršile norme prihvatljivoga ponašanja i konzervativnoj Americi pokazivale slobodan ženski duh, dok su sufražetkinje tražile da se muškarci i žene potpuno izjednače u pravu glasa te su smatrale da žena moraju imati potpunu kontrolu nad svojim tijelom. S obzirom na to da su žene u SAD-u pravo glasa dobile 1920. godine ratifikacijom 19. amandmana Ustava, drugome Klanu su glavni problem predstavljale *flappers*. Oni su žene slobodnoga duha gledali kao one koje popuštaju pred svojim slabostima pa su postavili sebi zadatak zaštititi žene od njihovih slabosti. U ovome su imali veliku potporu žena koje su bile toliko brojne u drugome Klanu da su imale i posebnu podružnicu: *Women of Ku Klux Klan*.⁶²

Ideologija drugoga Klana usprkos opadanju broja članova zadržala se sve do Drugoga svjetskog rata. Štoviše, tijekom 1930-ih godina antisemitski element u ideologiji postaje izraženiji pod utjecajem promjena u međunarodnoj politici. U tome razdoblju s porastom antisemitizma dolazi

57 K. J. BAKER 2008: 155.

58 K. J. BAKER 2008: 9.

59 Iako je Evans smatrao socijalizam neprijateljskom ideologijom, članovi Klana su često djelovali u savezu sa socijalistima. To je bila posljedica velikoga broja radnika u drugome Klanu za čija su se prava socijalisti borili. Štoviše, članovi drugoga Klana koji su se kandidirali na saveznim izborima 1924. godine su na izborima djelovali u savezu sa socijalistima. Prema: Z. ZERZAN 2009: 9.

60 K. J. BAKER 2008: 53-54.

61 *Flappers* je naziv za generaciju mladih žena iz 1920-ih godina koje su svojim ponašanjem izlazile izvan granica onoga što se tada smatralo prihvatljivim ponašanjem. Tako su one nosile kratke suknje, imale kratko očišane frizure, vozile automobile, konzumirale alkoholne i duhanske proizvode te su imale otvoreniji odnos prema spolnim odnosima.

62 K. J. BAKER 2008: 5.

do opadanja neprijateljstva prema katolicima u američkome društvu i među članovima drugoga Klana. Katolici će se potpuno uklopiti u američko društvo tijekom Drugoga svjetskog rata, kada će privremeno doći i do opadanja antisemitizma. S obzirom na to da je borba protiv katolika i Židova ostavljena po strani i s obzirom na to da su imigranti služiti tijekom Drugoga svjetskog rata u američkoj vojsci i industriji, Simmonsov amerikanizam je zaboravljen.⁶³ Nadalje, tijekom 1930-ih godina počinju se događati promjene koje ženama daju veća prava, a tijekom Drugoga svjetskog rata svojom su službom u vojnom i industrijskom sektoru pokazale da im zaštita nije potrebna. Stoga, kada su treći Klanovi sredinom 1950-ih godina obnovili svoju borbu, ostao im je samo jedan element iz ideologije drugoga Klana – rasizam. Treći Klanovi bili su najveći zagovornici bjelačke supremacije od svih Klanova te su bili najaktivniji u svojem djelovanju kako bi očuvali segregacijsko američko društvo. Nakon završetka Drugoga svjetskog rata crnci su smatrali da zbog svoje službe tijekom rata, bilo u vojsci ili industriji, federalna vlada treba redefinirati njihov položaj u američkome društvu.⁶⁴ S obzirom na to da federalna vlada tome nije bila sklona, crnci su svoje zahtjeve odlučili postići izlaskom na ulice, čime započinje crnački pokret za građanska prava.⁶⁵ Treći su Klanovi odmah ustali protiv crnačkoga pokreta i započeli zagovarati bjelačku supremaciju.

Ubrzo nakon obnove borbe trećih Klanova, pojedini vođe obnavljaju antisemitsku ideologiju. Pri tome su zbog manjka financijskih sredstava kao sredstva za širenje svoje propagande odlučili koristiti već ranije objavljena djela antisemita među kojima najviše ona Condea McGinleya i Geralda L. K. Smitha.⁶⁶ Antisemitizam su prihvatili i dvojica najistaknutijih vođa trećih klanova, Shelton i Venables, koji su na temelju toga razvili teoriju da je integracija crnaca dio komunističko-židovske zavjere koja za cilj ima uništiti kršćansku civilizaciju.⁶⁷ Kako bi opravdali svoju teoriju treći Klanovi postali su jedna od prvih organizacija u SAD-u koja je počela javno tvrditi da se holokaust nije dogodio i da je sve jedna velika laž. Usto su vođe trećih Klanova javno optuživali Židove da sami stoje iza bombaških napada na sinagoge kako bi dobili simpatiju javnosti, iako su istrage pokazale kako iza bombaških napada stoje treći Klanovi.⁶⁸ Od 1970-ih antisemitizam u klanovskoj ideologiji počinje jenjavati, iako se zadržao do danas, pa se zbog toga današnji Klanovi ističu jedino kao izrazito rasistički.

POLITIČKA SNAGA ILI NA DRUŠTVENIM MARGINAMA

Politička situacija na američkome Jugu za vrijeme rekonstrukcije bila je rezultat republikanske prevlasti na federalnoj razini i jake demokratske tradicije na saveznoj razini. Na federalnoj razini za vrijeme prevlasti tzv. radikalnih republikanaca Washington je svim silama pokušavao progurati nove zakone kojima bi zaštitio novooslobođeno stanovništvo. Rekonstrukcijski zakoni kojima je provedena reintegracija pobunjenoga teritorija, ratifikacija 14. i 15. amandmana Ustava te donošenje tri *Civil Rights Acta* na federalnoj su razini značili to da su republikanci uspješno izvršili rekonstrukciju. No, na saveznoj razini rezultati rekonstrukcije nisu bili jednostrani. Neposredno nakon Američkoga građanskog rata demokrati su u savezним vladama južnih država, država koje su se još nalazile u Konfederaciji, donijeli tzv. *black codes*. To su bili zakoni koji su predstavljali određeni kompromis

63 D. CHALMERS 2003: 2, A. FORSTER – B. E. EPSTEIN 1965: 16.

64 S. STEINBERG 2000: 564.

65 Glavni cilj crnačkoga pokreta za građanska prava bilo je ukidanje *Jim Crow zakona* kojim je ozakonjena segregacija.

66 D. CHALMERS 2003: 20.

67 D. CHALMERS 2003: 20.

68 D. CHALMERS 2003: 20.

između robovlasničkoga sustava i potpune abolicije robova jer su tim zakonima crnci dobili osnovne slobode, ali im je istovremeno veliki dio prava zaniijekan kako bi se spriječilo njihovo izjednačavanje s bijelcima. Nakon što je dolaskom republikanaca na vlast u južnim državama izvršena reintegracija pobunjenih država, *black codes* su zadržani jer su republikanci bili svjesni da bi davanje punih prava crncima moglo dovesti do novih sukoba. Republikanci se na vlasti neće zadržati dugo pa su već do sredine 1870-ih godina demokrati vratili vlast u južnim državama. Nakon toga su polako počeli poništavati ostavštinu rekonstrukcije uključujući i svoju. Tako su 1880-ih godina svoje *black codes* zamijenili *Jim Crow zakonima* kojima su uspostavili segregacijsko društvo i koji će se ubrzo proširiti i na sjeverne države.

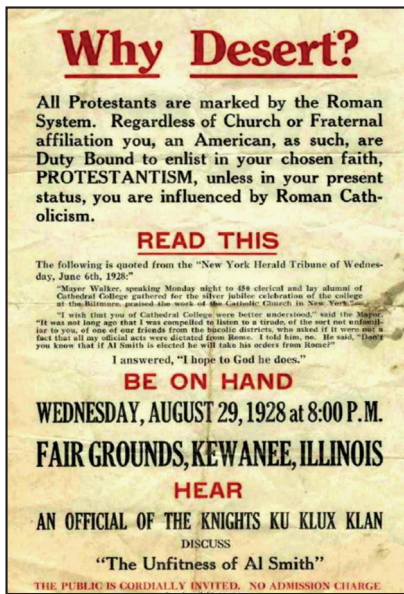
Kolika je bila uloga prvoga Klana u ovim događanjima zbog manjka izvora je nepoznato. No, s obzirom na to da su se demokrati i prvi Klan zalagali za istu stvar, vjerojatno su dvije strane djelovale u dosluhu. Jedan od najpoznatijih primjera takvoga djelovanja dogodio se 1868. godine u Georgiji. U travnju te godine održavali su se savezni izbori na kojima je republikanski kandidat bio Rufus Bullock. On je na izborima u John Reed's Oglethorpe okrugu dobio 1114 glasova, dok je u Columbia okrugu dobio 1222 glasa. S obzirom na to da su se u studenom iste godine održavali predsjednički izbori, Demokratska stranka bila je svjesna da će ponavljanjem sličnih rezultata demokratski kandidat Horatio Seymour teško ostvariti pobjedu. Toga ljeta zabilježena je pojačana aktivnost Klana i njihovih strašenja crnaca i *carpetbaggera*, a kao posljedica istih predsjednički izbori u navedenim okruzima bili su izrazito jednostrani. U studenom 1868. godine republikanski kandidat Ulysses S. Grant je u John Reed's Oglethorpe okrugu dobio 116 glasova (pad u broju osvojenih glasova od 986% u odnosu na Rufusa Bullocka), dok je u Columbia okrugu dobio samo jedan glas (pad od 1222%).⁶⁹ Predsjednički izbori 1868. godine najbolje svjedoče koliki je bio utjecaj prvoga Klana na društvo, jer se može pretpostaviti da se slično moralo događati i u drugim okruzima na Jugu. No, koliki je bio stvarni politički utjecaj rekonstrukcijskoga Klana zbog manjka izvora nemoguće je utvrditi.

Sličan problem nemogućnosti određivanja političkoga utjecaja javlja se i kod proučavanja drugoga Klana. Iako je drugi Klan bio nacionalan, zbog relativno mirnih 1920-ih godina njegov utjecaj teško je procijeniti. Uzmimo za primjer guvernera Indiane Eda Jacksona koji je na tu funkciju došao zahvaljujući svojim vezama s Klanom koja je utjecala na to da članovi Klana glasuju za njega, ali je u predizbornoj kampanji ta veza držana u tajnosti. Neposredno nakon što su objavljene kandidature za guvernera Indiane dijelju javnosti je bilo jasno da će republikanski kandidat Ed Jackson odnijeti pobjedu. Zbog toga je vodstvo Republikanske stranke donijelo odluku kako Jackson u svojim govorima ne smije spominjati Klan da ne ugrozi svoju pobjedu. Štoviše, u svojoj predizbornoj kampanji Jackson se zalagao za građanska i religijska prava Židova, katolika i crnaca, zbog čega ga vodstvo Klana nije javno podupiralo.⁷⁰ No, s obzirom na to da je Jackson imao veliku potporu u Stephensonu, na kraju je odnio uvjerljivu pobjedu, iako su crnački glasovi otišli njegovom protukandidatu, demokratu Carletonu B. McCullochu. Iz ovoga primjera vidi se da je drugi Klan služio kao snažno biračko tijelo Republikanske stranke bez snažnijega utjecaja na samo oblikovanje politike.

Jedini istaknuti primjer kada je drugi Klan svojim utjecajem u određenoj mjeri oblikovao američku politiku dogodio se 1928. godine za vrijeme predsjedničkih izbora. Republikanska je

69 J. M. BRYANT 2002

70 W. W. GIFFIN 1983: 135.

Slika 7. Primjer pamfleta koji je drugi Klan tiskao protiv Ala Smitha (izvor: *World Press*)

stranka za svojega kandidata odabrala Herberta Hoovera, dok je Demokratska stranka postavila Ala Smitha. Obojica su bili istaknute političke osobe onoga doba, ali je Al Smith imao jedan veliki nedostatak prema ideologiji drugoga Klana – bio je katolik.⁷¹ Nakon objava nominacija drugi Klan, iako vidno oslabljen nakon Stephensonova skandala, krenuo je u borbu protiv Smitha. Najveći napad dogodio se na Demokratskoj konvenciji 1928. godine, kada su članovi drugoga Klana prisutne zasuli pamfletima na kojima su izravno napali Smitha zbog toga što je katolik (Sl. 7).⁷² Koliko je ovaj napad, ali i slični, utjecao na predsjedničke izbore teško je odrediti. Herbert Hoover je najvjerojatnije pobijedio jer je bio nasljednik politike Warrena G. Hardinga i Calvina Coolidgea, koju su Amerikanci podupirali, što je vidljivo iz premoćne pobjede koju je ostvario. Utjecaj drugoga Klana se u primjeru Ala Smitha najvjerojatnije svodio na poticanje bivših članova da nastave provoditi klanovsku ideologiju glasovanjem protiv katoličkoga kandidata.

Treći Klanovi, za razliku od prva dva, imali su aktivnu ulogu u američkoj politici. Iako su bili brojčano najmanji, njihovo nasilno djelovanje potaknulo je federalnu vladu na djelovanje. John F. Kennedy postao je američki predsjednik 1961. godine bez da je imao jasnu viziju kako pristupiti problemu crnačkoga pokreta za građanska prava. No, s obzirom na to da je nasilje na američkome Jugu jačalo, Kennedy je poslao narodnu gardu i vojsku kako bi osigurao mir na ulicama. Kennedy je bio svjestan da je to privremeno rješenje i da će se problem riješiti samo donošenjem novih zakona, zbog čega je naredio ministru pravosuđa da napravi nacrt novoga zakona, a kada je Kennedy ubijen, izglasavanje zakona došlo je pod znak pitanja.⁷³ No, Kennedyjev nasljednik Lyndon B. Johnson je u čast svoga prethodnika dao zakon na glasovanje te je 1964. godine u Kongresu izglasovan *Civil Rights Act of 1964*. Ovaj zakon smatra se jednim od najvažnijih zakona u američkoj povijesti jer je njime zabranjena diskriminacija po rasi, spolu, religiji i nacionalnosti u svim javnim ustanovama, zbog čega se naziva *Public Act*.⁷⁴ Iako je ovaj zakon bio veliki udarac bjelačkim težnjama u očuvanju njihovog povlaštenoga položaja, javnost ga je prihvatila s oduševljenjem jer su klanovski zločini zgražali američko stanovništvo.

71 Al Smith bio je prvi kandidat na američkim predsjedničkim izborima koji je bio katolik po svojoj vjeroispovijesti.

72 K. J. BAKER 2008: 30; A. FORSTER – B. E. EPSTEIN 1965: 16.

73 D. CHALMERS 2003: 40.

74 An Act to enforce the constitutional right to vote, to confer jurisdiction upon the district courts of the United States of America to provide injunctive relief against discrimination in public accommodations, to authorize the Attorney General to institute suits to protect constitutional rights in public facilities and public education, to extend the Commission on Civil Rights, to prevent discrimination in federally assisted programs, to establish a Commission on Equal Employment Opportunity, and for other purposes, čl. II.b.

Izglasavanje *Public Acta* potaknulo je treće Klanove na nova nasilja,⁷⁵ a vođe crnačkoga pokreta na daljnju borbu. Sljedeći zahtjev odnosio se na proširivanje prava glasa, a kao rezultat istoga 1865. godine dogodilo se nasilje nad demonstrantima u Selmi koje je još više zgrozilo američku javnost i dodatno potaknulo Johnsona na djelovanje. Godine 1965. Kongres je na Johnsonovo inzistiranje izglasovao *Voting Rights Act of 1965* koji je stupio na snagu 6. kolovoza iste godine, nakon što ga je Johnson potpisao.⁷⁶ Ovaj zakon ima jednaku važnost u američkoj povijesti kao i *Public Act* jer su ovim zakonom sve manjine u SAD-u dobile pravo glasa, čime su, u tom pogledu, izjednačene s bijelcima.⁷⁷ Izglasavanje zakona 1964. i 1965. godine označilo je pobjedu crnačkoga pokreta za građanska prava, iako se borba nastavila sve do 1968. godine, kada su doneseni posljednji zakoni koji su izrađeni kao posljedica crnačkih traženja. Dva glavna uzroka donošenja *Public Acta* i *Voting Rights Acta* su crnački pokret za građanska prava i inicijativa federalne vlade, ali su povjesničari složni da je konačni povod izglasavanju istih bilo nasilje trećih Klanova. Na taj su način treći Klanovi koji su svojim djelovanjem željeli spriječiti izjednačavanje bijelaca s ostalim rasama, postigli suprotno od onoga što su željeli – jednakost svih rasa u SAD-u.

ZAKLJUČAK

Ku Klux Klan, zloglasna i misteriozna organizacija američkoga Juga, jedna je od najkompleksnijih organizacija koja je nastala na području SAD-a. Nastao kao društveni klub krajem 1865. godine, Klan se ubrzo proširio po američkome Jugu i stekao svoju zloglasnu reputaciju. Kao posljedica širenja Klan javlja se to da je dobio svoju organizaciju i službenu ideologiju koja se može opisati kao rasna i ustavna. Rasna je u vidu zagovaranja bjelačke supremacije i težnje za očuvanjem položaja bijelaca u abolicionističkom američkom društvu, ustavna u vidu očuvanja sloboda koje su proizlazile iz Ustava. Zbog toga je glavna borba prvoga Klana bila usmjerena protiv crnaca i pobornika Unije koje su članovi Klana strašili bez izraženijega nasilja. Kao posljedica strašenja javlja se to da su crnci odbijali koristiti svoja nova prava, zbog čega se Demokratska stranka vratila na vlast, što je uzrokovalo kraj rekonstrukcije i nestanak Klana.

Klan je nakon nestanka preživljavao putem oralne historije, ali zatim oživljava zahvaljujući prikazu Klana u različitim umjetnostima. Najpoznatiji bio je prikaz u filmu *The Birth of a Nation* koji je inspirirao Williama Simmonsa da 1915. godine obnovi Klan. Simmons je prihvatio rasnu ideju bjelačke supremacije prvoga Klana, a zatim je na tu osnovnu ideju izgradio nove elemente. Najvažniji element koji je Simmons uveo u svoj Klan bila je religija – protestantizam. Kao protestant, Simmons nije bio oduševljen masovnim priljevom katolika i Židova u SAD, zbog čega je kao osnovni cilj svojega Klana postavio obranu bijele protestantske Amerike. Iz borbe protiv imigranata proizašao je amerikanizam, tj. Simmonsov politički nativizam koji se savršeno uklapao u američku politiku izolacionizma. Novi elementi u ideologiji Klana imali su pozitivan odjek u američkoj javnosti pa je tako započelo masovno učlanjivanje u Klan, zbog čega je drugi Klan bio

75 Otpor trećih Klanova prema demokratskoj federalnoj vladi u najvećoj mjeri svjedoči o zaokretu američke politike i društva u odnosu na razdoblje nakon Američkog građanskog rata. Tijekom rekonstrukcije Klan je bio usmjeren na borbu protiv republikanaca, dok su se stoljeće kasnije Klanovi borili protiv demokrata. To je bila posljedica promjena koje su zahvatile dvije vodeće stranke u prvoj polovici 20. stoljeća kada pod utjecajem različitih struja Demokratska stranka (prije konzervativna) postaje liberalna, dok Republikanska stranka (prije liberalna) postaje konzervativna.

76 D. CHALMERS 2003: 65.

77 *An act to enforce the fifteenth amendment of the Constitution of the United States, and for other purposes*, čl. 2.

jedini koji je imao obilježja nacionalnoga pokreta. No, iako je Klan bio nacionalan, on nije imao utjecaj na američku politiku na federalnoj razini. Služio je kao masovno glasačko tijelo kako bi na savezne funkcije doveo osobe odane klanovskoj ideologiji, ali kakav bi bio utjecaj Klana da se nije dogodio slučaj Madge Oberholtzer, možemo samo pretpostavljati. Na federalnoj razini jedini veći uspjeh s kojim se drugi Klan može pohvaliti jest onemogućavanje prvoga katoličkog kandidata Ala Smitha da postane američki predsjednik. Drugi Klan nikada nije formalno prestao postojati, ali povjesničari svejedno smatraju da je početak Drugoga svjetskog rata označio i kraj drugoga Klana.

Od ideologije drugoga Klana Drugi svjetski rat preživjeli su rasizam, pa i antisemitizam u manjoj mjeri. Rasno pitanje ponovno je postalo aktualno nakon što je crnački pokret za građanska prava počeo tražiti ukidanje segregacije i izjednačavanje manjina s bijelcima. S obzirom na to da se mnogim stanovnicima američkoga Juga to nije sviđalo, Klan je vrlo brzo našao svoje mjesto u društvu. No, za razliku od nacionalnoga karaktera drugoga Klana, treći Klanovi nikada nisu imali veliku potporu u društvu zbog njihovog nasilnoga djelovanja. Upravo je ekstremno nasilje, jedno od najnasilnijih u povijesti SAD-a, ono što je glavna odlika trećih Klanova i ono što je dovelo do njihova poraza u borbi za očuvanje povlaštenoga položaja bijelaca. Nasilje trećih Klanova potaknulo je federalne vlasti da reagiraju, i njihova reakcija rezultirala je novim građanskim zakonima kojima je došlo do izjednačavanja svih rasa u svim građanskim pravima. Neposredan rezultat bilo je širenje ovlasti saveznih i federalnih agencija koje su do danas zadržale nadzor nad preostalim klanovima, zbog čega Klan od početka 1970-ih godina gubi svoj značaj i povlači se na same margine društva.

Ku Klux Klan organizacija je koja se etiketira kao rasistička i nasilna, ali vidljivo je da se ispod površine nalazi puno kompleksniji organizam. Nepostojanje kontinuiteta može se protumačiti kao takvo da Klan nije bio organizacija, nego sredstvo koje se koristilo u političkim krizama kada je povlašten položaj bijele Amerike došao u opasnost. Kako su se političke krize događale u različitim razdobljima i pod utjecajem različitih čimbenika, tako se i ideologija Klana morala mijenjati kako bi se prilagodila zahtjevima vremena. Rasizam i zaštita Ustava prvoga Klana je za vrijeme drugoga Klana proširena religijskim i nacionalnim elementima, da bi se za vrijeme trećih Klanova ideologija ponovno vratila na osnovni rasizam. To je utjecalo na različite karaktere Klanova, a samim time i na njihov utjecaj na američko društvo. Prvi i drugi Klanovi imali su svoje mjesto u američkome društvu, ali nisu imali većih utjecaja, dok su se treći Klanovi nalazili u sjeni, ali se na kraju pokazalo da su imali najveći odjek u američkoj povijesti.

IZVORI

Acts and Resolutions of the State of Tennessee (1868) *An Act to Preserve the Public Peace*. Nashville: S. C. Mercer, 18-23.

Statues at Large (1873) *An Act to enforce the Provisions of the Fourteenth Amendment to the Constitution of the United States and for other Purposes*. Boston: Little, Brown and Company, Vol. XVII, 13-15.

Statues at Large (1964) *An Act to enforce the constitutional right to vote, to confer jurisdiction upon the district courts of the United States of America to provide injunctive relief against discrimination in public accommodations, to authorize the Attorney General to institute suits to protect constitutional rights in public facilities and public education, to extend the Commission on Civil Rights, to prevent discrimination in federally assisted programs, to establish a Commission on Equal Employment Opportunity, and for other purposes*, Washington: U. S. Government Printing Office, Vol. 78, 241-268.

Statues at Large (1965) *An act to enforce the fifteenth amendment of the Constitution of the United States, and for other purposes*, Washington: U. S. Government Printing Office, Vol. 79, 437-446.

LITERATURA

K. J. BAKER, 2008 - Kelly J. Baker, *The Gospel According to the Klan: The Ku Klux Klan's Vision of White Protestant America, 1915-1930*, Tallahassee: Florida State University Press, 2008.

K. M. BLEE, 1993 - Kathleen M. Blee, Evidence, Empathy, and Ethics: Lessons from Oral Histories of the Klan, *The Journal of American History*, 80 (2), Oxford, 1993, 596-606.

J. M. BRYANT, 2002 - Jonathan M. Bryant, *Ku Klux Klan in the Reconstruction Era*, 2002, <http://www.georgiaencyclopedia.org/articles/history-archaeology/ku-klux-klan-reconstruction-era> (pregledano 6. siječnja 2017. godine)

S. BULLARD, 2011 - Sara Bullard, *Ku Klux Klan A History of Racism and Violence*, Montgomery: The Southern Poverty Law Center, 2011.

D. CHALMERS, 2003 - David Chalmers, *Backfire How*

the Ku Klux Klan Helped the Civil Rights Movement, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2003.

L. DINNERSTEIN, 1994 - Leonard Dinnerstein, *Anti-semitism in America*, Oxford: Oxford University Press, Inc., 1994.

J. P. DOLAN, 1985 - Jay P. Dolan, *The American Catholic Experience A History from Colonial Times to the Present*, Garden City: Doubleday & Company, Inc., 1985.

S. F. FORD, 1939 - Stanley F. Ford, *Invisible Empire: the Story of the Ku Klux Klan (1866-1871)*, Boston: Houghton Mifflin Company, 1939.

A. FORSTER – B. E. EPSTEIN, 1965 - Arnold Forster – Benjamin E. Epstein, *Report on the Ku Klux Klan*, New York: Anti-defamation League of B'nai B'rith, 1965.

W. W. GIFFIN, 1983 - William W. Giffin, The Political Realignment of Black Voters in Indianapolis, 1924, *Indiana Magazine of History*, 79 (2), Bloomington, 1983, 133-166.

R. D. GRAY, 1994 - Ralph D. Gray, *Indiana History: A Book of Readings*, Bloomington: Indiana University Press, 1994.

K. T. JACKSON, 1992 - Kenneth T. Jackson, *The Ku Klux Klan in the City, 1915-1930*, Chicago: Ivan R. Dee, Inc., 1992.

J. C. LESTER – D. L. WILSON, 1905 - J. C. Lester – D. L. Wilson, *Ku Klux Klan It's Origin, Growth and Disbandment*, New York: The Neale Publishing Company, 1905.

S. STEINBERG, 2000 - Stephen Steinberg, America Again at the Crossroads, in: *Theories of Race and Racism A Reader*, ed. Lee Back, John Solomos, New York: Routledge, 2000.

W. D. WOOD, 1906 - William D. Wood, The Ku Klux Klan, *The Quarterly of the Texas State Historical Association*, 9 (4), Austin, 1906, 262-268.

J. ZERZAN, 2009 - John Zerzan, *Rank-and-File Radicalism within the Ku Klux Klan of the 1920s*, The Anarchist Library, 2009.

KU KLUX KLAN(S)

Summary

The aim of this article is to provide a deeper insight into the notorious and mysterious organization of the Ku Klux Klan. In the first part, the author examines the history of the Klan to show that Klan isn't a continuous organization, but rather three different reincarnations of the original Klan's idea. In the second part, the author delves deeper into the Klan's ideologies to show how original Klan's ideology evolved during national Klan and how national Klan's ideology devolved back after World War II. In the third, and the last part, the author analyzes what was the role of the Klans in the political changes during Reconstructions, the 1920s and Civil Rights Movement of the 1960s.

Keywords: Ku Klux Klan; United States of America; racism; segregation; Reconstruction; 1920s; Civil Rights Movement of 1960s